

אשכולות

כַּלְאוֹן פְּלוּנִי לֹא תֵאֱמָדוּ יִשְׁבֵּת כַּרְם בִּיבְנָה

לעילוי נשמת מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדוויכט בן הרה"ח רבי ישראל אלעזר זצ"ל

ניסוח היין

ר' אודי פיקסלר

פרשת פנחס

גליון 262 | י"ג תמוז ה'תשע"ג

(שנה שביעית)

כניסת שבת 19:29

יציאת שבת 20:34

בפרשתנו נמצאת פרשת הקורבנות, אשר בתחילתה מופיעה פרשת קרבן התמיד:

(א) וַיִּדְבֶּר יְיָ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת-קֶרְבַּנִי לַחֲמֵי לֶאֱשִׂי רִיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ: (ג) וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאֵשָׁה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לִי כַבָּשִׂים בְּגִי שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עַל־הַתָּמִיד: (ד) אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִבְקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים: (ה) וְעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לַמִּנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן כִּתִּית רְבִיעֵת הַהֵיזֵן: (ו) עַל־תֵּת תְּמִיד הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי לְרִיחַ נִיחָחִי אֲשֶׁה לִי: (ז) וְנִסְכּוֹ רְבִיעֵת הַהֵיזֵן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֶּדֶשׁ נֶסֶךְ שֶׁכֶר לִי: (ח) וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כַּמִּנְחַת הַבְּקָר וְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה אֲשֶׁה לְרִיחַ נִיחָחִי לִי:

הרמ"א, בספר תורת העולה (ח"ג, פרק יט) כבר עמד על השינויים בין פרשת התמיד שבפרשתנו, לפרשת התמיד המוזכרת בפרשת תצווה (שמות כט):

(לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל-הַמִּזְבֵּחַ כַּבָּשִׂים בְּגִי-שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תְּמִיד: (לט) אֶת-הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִבְקָר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים: (מ) וְעֲשִׂירִית סֹלֶת בְּלוּל בְּשֶׁמֶן כִּתִּית רְבִיעֵת הַהֵיזֵן וְנִסְכְּ רְבִיעֵת הַהֵיזֵן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד: (מא) וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כַּמִּנְחַת הַבְּקָר וְנִסְכָּהּ תַעֲשֶׂה לָּהּ לְרִיחַ נִיחָחִי אֲשֶׁה לִי: (מב) עַל־תֵּת תְּמִיד לְדַרְתֵּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה לָכֶם שְׁמָה לְדַבַּר אֲלֵיכֶם שֵׁם:

אחד השינויים הבולטים הוא פסוק ו' בפרשתנו, שאינו מופיע כלל בפרשת תצווה. הרמ"א (שם) עמד על נקודה זו, והסביר: ולזה נאמר בפרשה שניה (במדבר כח, ו) עולת תמיד העשויה בהר סיני, להורות שהכוונה בפרשה שניה היא, להורות על למוד התורה הנתונה בהר סיני, אשר עסקו בפרשת תמיד עולה במקום התמיד, ולזה נאמר עולת תמיד העשויה בהר סיני לריח ניחוח, וכמו שאמרנו ז"ל (ברכות ח, ע"א) אין להקב"ה נחת רוח בעולמו אלא בארבע אמות של הלכה, וכמו שדרשו בברכות (שם) אוהב יי' שערי ציון מכל משכנות יעקב (תהלים פז, ב), אוהב יי' שערים המצויינים בהלכות כו'.

אלא שלא עמד על הקושי שבמיקום הפסוק (פסוק ו) בפרשה עצמה. דיוותר היה מסתבר לכותבו בסוף הפרשה או לפחות לאחר פסוק ז.

הנצי"ב בפירושו העמק דבר (בפרשתנו) כתב שבפרשת תצווה מדובר בקורבן תמיד שנצטוו משה להקריב בימי המילואים בחנוכת המשכן, וכיוון שודאי הבאת הקרבן הייתה לחיובות (שהרי היתה בחנוכת המשכן), לא היה צריך להזכיר שקרבן זה חביב כקרבן שהוקרב בהר סיני. משא"כ בפרשתנו שהציווי על הקרבן קרבן התמיד לדורות, בא לאחר שכבר חטאו ישראל בעגל, הוצרך לפרש שיהיה חביב קרבן זה כמו הקרבן שהיה בהר סיני לפני חטא העגל. ולכן, זה נכתב לפני הציווי על ניסוח היין, כי אין לנסך יין אם אין לפניו יתברך עריבות וחביבות על עמי" (כמו שעולה מנבואת הושע ט, ד).

ספורנו (בפרשתנו) כתב: "עולת תמיד העשויה בהר סיני. קודם העגל שלא היתה צריכה נסכים".

וביתר הרחבה כתב הספורנו בפרשת שלח (טו, ג-ד):

הנה עד העגל היה הקרבן ריח ניחוח בזולת מנחה ונסכים, כענין הבהל, ובנח, ובאברהם, וכענין וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולה ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים (שמות כד, ה), לא זולת זה. ובחטאם בעגל הצריך מנחה ונסכים לעולת התמיד שהיא קרבן צבור ומצאו שחטאו במרגלים (שמות כד, ה), לא זולת זה. ובחטאם בעגל הצריך מנחה ונסכים להכשיר צבור קרבן יחיד:

כלומר, באמת המנחה והנסכים לא היו מלכתחילה והציווי להביאם עם קרבנות הציבור בא בעקבות חטא העגל, ואח"כ גם לקורבנות היחיד בעקבות חטא המרגלים. ולכן, הוזכר כאן עולת תמיד העשויה בהר סיני, לפני הציווי על הנסכים, כאומר מה שציווית עד עכשיו היה כבר בהר סיני, ואח"כ (בעקבות חטא העגל) ציווה ה' בנוסף להביא עם הקרבן גם נסכים.

ויש להבין מה מועילה תוספת המנחה והנסכים על הקרבן עצמו. אפשר לומר, שיש הבדל בין המנחה והנסכים לקרבן עצמו, שהקרבן עצמו הוא בהמה והאדם מביא לה' את מעשי ידי ה' נטו, ללא שהתערב ושינה דבר, אבל יין ומנחה הם דברים שהאדם התערב בבריאה ושידרג אותה, והוא מביא לה' את מעשי ידיו. לוחות ראשונים שניתנו לפני חטא העגל היו בבחינת התערותא דלעילא, אבל לוחות שניים שניתנו לאחר חטא העגל הם בבחינת התערותא דלתתא, וסימן, שבראשונים ניתנו לגמרי מה', בעוד שבשניים משה היה צריך לחוצבם בעצמו.

אלא, שקשה, שלדברי הספורנו בפרשת שלח, שגם המנחה לא היתה בעולת הר סיני, אלא נוספה לאחר חטא העגל, היה צריך להופיע פסוק ו' לפני פסוק ה'! לכן, ננסה ללכת בדרך מעט שונה.

בגמ' בנדרים (נ, ע"ב) מסופר שבת הקיסר הקשתה לרבי יהושע בן חנניה שהיה מכוער 'תורה מפוארה בכלי מכוער' וענה לה, בהמשילו החכמה ליון, שיון משתמר היטב ומשביח דווקא בכלי חרס שהם כלים פשוטים ולא יפים, ולא בכלי כסף וכלי זהב המהודרים, ששם הוא מחמיץ, כך התורה משתמרת ומשביחה דווקא באנשים מכוערים (עיי"ש רש"י ותוס' שנחלקו מה הכיעור המדובר).

רבי צדוק הכהן מלובלין בפרי צדיק (קדושים אות יב) כתב שבכוונה המשיל לה את חכמת התורה ליון:

מרמז גם כן על הנהורא דמנו חשוכא כי חמרא מרמז על תורה שבעל פה שנקרא יין מְסַכְתֵי (משלי ט, ה), שהוא הרוב חכמה לתקן הרוב כעס, וזה רמז במה שאמרה לו חכמה מפוארה בכלי מכוער, ועל זה השיב לה דחמרא מחזיקים דוקא במאני דפחרא ובכלי כסף מתקלקל, כי רצונו יתברך הוא לתקן הרוב כעס על ידי הרוב חכמה ולית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא.

וע"פ דבריו שכתב שתורה שבע"פ נקראת יין מסכת, הרי גילה לנו שהיין שמנסכים ע"ג המזבח הוא מרמז על תורה שבע"פ שהיא 'הרוב חכמה לתקן הרוב כעס' כלשונו, כלומר לכפר על מעשה העגל שגרם לרוב כעס על עמי" (כמו שכתוב בתורה בפרשת כי תשא לב, י-יד).

לפי דברים אלו נאמר, שפסוק ו' במקומו הנכון מונח, שדווקא נסכים שהם יין המרמזים על תורה שבע"פ שהיא רוב חכמה, נוספו לאחר חטא העגל שהוא הרוב כעס, לתקנו.

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

הרב אורי בצלאל פישר

יצחק זיטר

סיפור א':

יש שעת הדחק, והרב ינסה בכל דרך למצוא היתר. אבל, מציאת ההיתר נעשית בדרך אמיתית ולא שקרית. שעת הדחק גורמת להסתכלות יותר מעמיקה בשאלה, ונסיון למצוא היתר. גם בשעת הדחק אפשר לסמוך על דעות מקילות. אבל, כל זה תוך עיון אמיתי. אנחנו לא משקרים לעצמנו ולא ממצייאים הלכות. התורה לא נמסרה לאדם לעשות ממנה כרצונו. אלא, התורה נמסרה לחכמים שמתוך שיקול דעת ועיון אמיתי יגיעו להכרעה הלכתית.

אסור לאדם לסלף את ההלכה. כשהרב מורה הלכה, הוא צריך להורות את ההלכה מתוך הבנה אמיתית שכך היא ההלכה. כך ציוה הבורא. גם הרבנים החרדים כואבים את צערם של היהודים, ומנסים בכל דרך למצוא היתר. אם לא מצאו היתר, אין זה מחמת שלא הצטערו בצער הזולת, אלא, כיון שהם אנשי אמת, אין הם מוכנים לשנות את האמת.

אסיים עם סיפור מעניין שאירע אצל הגר"ד סולובייצ'ק זצ"ל.

בחורה צעירה התגיירה משום שנתנה עיניה ביהודי אחד. לאחר גיורה היא לא התחתנה עם היהודי. למרות זאת, היא המשיכה להיות יהודיה ולשמור תורה ומצוות. לאחר זמן היא התקרבה לבחור יהודי שלא שמר תורה ומצוות. בזכותה הוא התקרב ליהדות והם השתדכו. לפני הנישואין הוא ביקש להתחקות אחר קברי אבותיו, ולכן ביקר בבית עלמין בו קבור סבו, וראה סמל על אבן המצבה: עשר אצבעות, כשהבנונות והאצבעות הקדמיות יוצרים כמעט משולש. הוא התחיל להתעניין - הוא חשש שזה סמל מיסטי - וגילה שהוא כהן.

כמובן, שהבחורה באה לרב סולובייצ'ק זצ"ל וסיפרה את הסיפור. אולם, לרב סולובייצ'ק זצ"ל לא היה היתר בפיו, ורק יכל לומר "זה סיני". התורה קוראת ליהודי לחיות חיי גבורה הרואית, חיי הקרבה - מסירות נפש. לא נוכל להתיר לאשת איש - ולא משנה כמה טרגי יהיה המקרה - להינשא מחדש בלי גט. לא נוכל להתיר לכהן לשאת גיורת. לפעמים האדם נדרש לוותר ולהקריב למען ציווי ה'. במקרים קשים חכמים ינסו בכל דרך למצוא היתר. ידועה מסירות נפשם של חכמים להתיר עגונות. אולם, כשלא נמצא היתר היהודי/ה נדרש/ת לוותר ולהקריב למען ה'.

היהדות מלאה בהקרבה, והיא מתחילה בהקרבה. אברהם אבינו הקריב למען ה' את משפחתו, הוא הלך לארץ חדשה ועזב את משפחתו. וכן בהמשך מוצאים ניסיונות רבים שבהם נתנסה אברהם אבינו. הגדול מכולם ניסיון עקידת יצחק.

לא נכניס את רצונות שלנו לתוך התורה, אלא נעייין בתורה ובחז"ל ונראה מה הקב"ה רוצה מאיתנו.

דוד גדל במונטריאל, במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות, לאחר שגדל והגיע לגיל נישואין נשא את רחל. הוא לא נשאה כדת משה וישראל, אלא נשאה בנישואין אזרחיים. לאחר מספר שנים שהיו נשואים ונולד להם בן זכר, החליטו בני הזוג להינשא כדת משה וישראל. כשהגיעו לרב להינשא התגלתה בעיה חמורה. דוד הוא כהן. לרחל יש אמה יהודיה. אך, הצרה הגדולה היא, האבא שלה הוא נכרי. השאלה הופנתה לרב חשוב. הרב השיב אין מה לעשות, אי אפשר להשיא אותם. יש מחלוקת בין הראשונים בנוגע לשאלה זו, אבל נפסק להלכה שאסור לכהן לישא יהודיה שאביה נכרי. רק בדיעבד כשכבר נשאה, לא צריך לגרשה. במקרה הנידון, הוא לא נשאה. נישואין אזרחיים אינם נחשבים נישואין. אפילו שיש כאן מצב של שעת הדחק, שהרי יש להם בן, בכל זאת, אי אפשר להתיר להם.

סיפור ב':

ראובן גדל בניו-יורק במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות. כשלמד באוניברסיטה בניו-יורק פגש בחורה נחמדה בשם סידני. היא היתה נכריה, אבל כיון שגדל במשפחה שאינה שומרת תורה ומצוות לא היה איכפת לו כל כך. לאחר מספר שנים שכבר נולד להם ילד, החליטה סידני להתגייר. כמובן, שלאחר הגיור רצתה להינשא כדת משה וישראל עם בעלה ראובן. כשבאו לרב וסיפרו את סיפורם, התלבט הרב האם אפשר להשיאם? הרי מבואר בגמרא במסכת יבמות (כד, ע"ב) שבמקרה שיש חשש שיהודי חי חיי אישות עם נכריה, אסור ליהודי זה לישא את הנכריה אפילו לאחר גיורה. השאלה היתה קשה ולכן הופנתה לרב חשוב. הרב התלבט קשות וניסה למצוא דרך להתיר. הרי בסופו של דבר מדובר על שעת הדחק. לאחר עיון רב, הוא הגיע להחלטה שיש מקום להתיר.

כמובן, שאתם הקוראים חושבים שכנראה הרב של סיפור ב' הוא רב ציוני, שיש לו רגשות וסימפטיה כלפי הזולת. כשרואה צער של הזולת, הוא מנסה בכל דרך למצוא היתר. אבל, הרב של סיפור א', הוא רב חרדי, שאינו כל כך חושב על הזולת. הוא מסתכל על השאלה ההלכתית בלי רגשות, ובקור רוח פוסק את ההלכה.

אגלה לכם את האמת מדובר על אותו רב. שתי השאלות הופנו לרבנו הגדול הרב משה פיינשטיין זצ"ל (עיון שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק א, סימן ה; שם, סימן כז). רבנו הגדול היה רחמן גדול, וכבר ידועים היתריו הרבים. אבל, יחד עם זאת, הוא היה איש אמת.

שאלה שבועית

ראש הישיבה, הרב בן ציון אלגאזי שליט"א

נשאלת השאלה, הרי כאשר האב והאם מבקשים מהבן לעשות להם משהו, אז הבן צריך לעשות את רצון האב. הטעם לכך הוא מחמת שהבן והאם חייבים בכבודו. לפי זה, יש לשאול מדוע שלא ינהג כך גם בכבוד סבו?

כתוב שחייב אדם בכבוד אביו ובכבוד סבו, ובכל אופן כאשר אביו וסבו מבקשים עזרה בו זמנית דוחה את כבוד סבו ועושה את כבוד אביו.

מוכח שפנחס נמשח בשמן המשחה¹. נציע להבין ע"פ זה את הקשר בין כהונת פנחס להמשחה - מלחמת מדין. פנחס נמשח בשמן המשחה כדי להתכהן כאהרן ובניו, ויחד עם זאת להעשות משוח מלחמה למלחמת מדין שבאה מיד. רצה הקב"ה שפנחס שקינא את קנאת ה' במדין ימשיך בתור כהן משוח מלחמה "לתת נקמת ה' במדין".

עד עכשיו דיברנו על כהונתם הדומה של פנחס ואהרן בשמן ובבגדים, כעת נדבר על השונה ביניהם. שניהם מייצגים דרך שונה של הנהגה דתית בעם ישראל. מידת אהרן הייתה קירוב ואהבה "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבת לתורה" (אבות, פרק א, משנה יב). ומבואר באדר"נ (נוסחא ב פרק כ"ד): "שהיה אהרן שואל **בשלום בוגדי ישראל**, והיה אחד מהם מבקש לעשות עבירה. והיה אומר: אוי לי מחר יבא אהרן, וישאל בשלומי, היאך אני משיבו? והיה בוש, ולא היה סורח". מהעבר השני, פנחס היה הכהן הקנאי, שמקנא קנאת ה', ונוקם נקמתו בחוטאים. נראה כי שתי מידות כהונה אלו מוצגות בבניאים: הושע מתייחס אל הכהן כמוכיח ומריב, כפי שמתבטא בתוכחתו "אך איש אל ירב ואל יוכח איש, ועמך כמריבי כהן" (הושע ד, ד)². וכן "שמעו זאת הכהנים, והקשיבו בית ישראל, ובית המלך האזינו, כי לכם המשפט" (שם ה, א)³. לעומת הושע, מלאכי מתאר את הכהן כאיש שלום - "בשלום" ובמישור הלך איתי ורבים השיב מעון" (מלאכי ב, ו), ממש כמידתו של אהרן. לשתי הנהגות אלו יש מקום, תלוי במקום ובעת. נראה כי אהרן היה מתאים לתקופה בה עם ישראל יצא ממצרים שטוף בע"ז, ועל כן דרך ההנהגה הדתית הייתה בשלום ובמישור. אך לאחר שקיבלו התורה, ועברו ארבעים שנה של הליכה בצל ה' ולימוד תורתו, מתאים לעשות שינוי פאזה. כעת פנחס נתכהן ככהן מריב ומוכיח, ומכאן ואילך בניו ישמשו הכהנים הגדולים⁵. כנראה שהיום, כאשר רוב עם ישראל אינו שומר תורה ומצוות, ראוייה ההנהגה להיות כאהרן - אוהב את הבריות ומקרבת לתורה. אך דבר אחד חשוב להדגיש - הגישה היא "מקרבת לתורה" ולא מקרב את התורה אליהן. כאשר אהרן לקח את מידת השלום, והתקדם אתה צעד אחד קדימה (בחטא העגל) - נענש - ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו" (דברים ט, כ) וד"ל.

"והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם" (כה, יג) ישנה כאן כפילות מסויימת: אם "לו ולזרעו אחריו" למה לי כהונת עולם? ואם כהונת עולם - למה לי "ולזרעו אחריו"?

ונראה שכהונתו של פנחס כאן מתוארת בקצרה ואיננו ידועים האם היא ככהונת אהרן ובניו. בקידושין (לו, ע"ב) מביאה הגמ' את עבודות הקרבנות שכשרות בגברים ולא בנשים, ולומדת כל עבודה מהפסוקים. דן שם תוס' (ד"ה חוץ):

וא"ת תיפוק ליה דכל הני אינם כשרות בנשים לפי שהן מחוסרי בגדים דהא אמר בפ"ב דזבחים (דף יז:): דאפילו כהנים בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם... א"נ י"ל כיון שלא נצטוו בבגדי כהונה לא הוו מחוסרי בגדים.

וכן כתב הריטב"א שם. המל"מ (הל' תמידין ומוספין ב, י) אף הסתפק ע"פ דברי ראשונים אלו, שמא לר"א שסובר שתורת הדשן כשרה בעל מום - בעל מום שמרים את הדשן לא צריך בגדים, שהרי לא נצטווה. ע"פ זה נוכל לומר שגם פנחס שלא נצטווה בכהונת אהרן ובניו על הבגדים, אמנם נעשה כהן אך לא בבגדים. לכן כתבה התורה "לו ולזרעו אחריו" שנכתב רק פעם אחת בלשון זהה: "והיו על אהרן ועל בניו בבאם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת בקדש ולא ישאו עון ומתו חקת עולם לו ולזרעו אחריו", לומר לנו שכשם שנצטוו אהרן ובנים על הבגדים לו ולזרעו אחריו - כך נצטווה גם פנחס בבגדים לו ולזרעו אחריו. לבישת הבגדים היא המסמלת את המשכיות הכהונה ע"י הדור הבא - "והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו".

ובצורה דומה יש להסביר את המילים "ברית כהנת עולם". כשבני אהרן מתכהנים, מצווה משה "ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם וכהנו לי והיתה להיות להם משחתם לכהנת עולם לדורותם". גם כאן זהו ביטוי יחידי מחוץ לפרשתנו. ולכן נראה שגם כאן באה התורה להדגיש שאף פנחס נתכהן לא רק במאמר הקב"ה אלא ע"י שמן המשחה, וכשם שנמשחו בו אהרן ובניו, כך נמשח בו גם פנחס. וכן מוכח, שהרי פנחס היה כהן **משוח** מלחמה, כדברי רש"י (זבחים קב. ד"ה בן בנה):

פנחס משוח מלחמה כדאשכחן במדין אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא והוא המדבר אל העם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם.

¹ "אשר יוצק על ראשו שמן המשחה" - זה משוח מלחמה (הוריות יב:)

² רד"ק וראבי"ע: במקום שהכהן יוכיח את העם, העם מוכיח אותו.

³ רד"ק: הכהנים (ובית המלך) אמורים להוכיח ולשפוט את ישראל.

⁴ ראבי"ע: "עם ישראל".

⁵ ראבי"ע במדבר כה, יב

מזל טוב למשגיח, הרב ריבלין שליט"א לרגל הוצאת הכרך החמישי (ספר דברים) בסדרת הספרים עיוני פרשה.

מזל טוב לאלקנה פרידמן לרגל זכייתו בחידון תנ"ך של אריאל.

מטרה אחת. לא בפקודות משיגים הנהגה כזו, אלא ביכולת להלך עם רוחו של כל אחד ואחד.

תכונה זו באה לידי ביטוי בדברי הרמב"ם על שלימות 'כח המדמה' (הכוללת את היכולת ליצור תמונה של המציאות במצבים משתנים), שמי שיש בו שלמות זו הוא מסוגל להנהגה.

כיצד זוכים ליכולת זו? באווירת קלות הדעת של ימינו מסתבר שהיינו אומרים, שזה מושג כאשר ההנהגה מעורה עם העם; אבל לדרוש דרישה כזו יהיה דומה לדרישה מרועה בהמות להעלות גרה. חז"ל, כשתיארו את מעלתו של יהושע, ציינו רק את ענוותנותו והיצמדותו המוחלטת למשה רבינו.

וכך תאר הרמב"ם את חובות ההתנהגות של המלך, בפ"ג מהל' מלכים: "המלך אסור לשתות דרך שכרות וכי' אלא יהיה עסוק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה". ובהמשך, ש"לבו הוא לב כלל ישראל, לפיכך דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם". הרי שכדי להיות ראוי לבטא ולהנהיג את לב כל ישראל, צריך להיות עסוק בתורה כל ימי חייו יתר משאר האדם.

ומשה ויהושע, ששניהם נחשבו כמלכים לא מכח מינוי והכתרה אלא מכח תורתם, והיו מלכים מושלמים,² יכלו לאחד בין ההנהגה הציבורית לכח התורה, וליצור את המציאות המושלמת: ברית, תורה, ארץ.

כידוע כל אדם הוא מלך על עצמו, כמבואר בכוזרי (תחילת מאמר ג), וכשזוכה למלוך על עצמו, זוכה למלוך ולהנהיג אחרים. וזה סוד הנהגתם של גדולי ישראל, כמבואר בסוף אבות. ע"י ההדבקות בתורה בעומק ובעמל, נזכה להדבק בלב ישראל, ועי"ז לקרב את הגאולה.

פרשת בחירת יהושע כמנהיג, יש בה מספר חידושים. נראה, שאין עוד מקום בתורה בו משה פונה אל ה' בסגנון כזה – "וידבר משה אל ה' לאמר". כביכול התהפכו היוצרות, כל התורה כולה ה' מצווה את משה, וכביכול בפרשתנו משה מצווה את ה' לדאוג להמשך המנהיגות.

התואר בו פונה משה אל ה' הוא "אלוהי הרוחות לכל בשר". תואר זה מופיע עוד פעם בתורה, בפרשת קרח, כאשר ה' מצווה על משה ואהרן "הבדלו מתוך העדה", משה עונה "אל-אלוהי הרוחות לכל בשר". בשני המקומות משמעות התואר שווה – היודע מה שבלב בני אדם, אך עדיין צריך להבין מה המקום לתואר זה דווקא כאן.

נראה שכאן מלמדת אותנו התורה תכונת יסוד במנהיגות – היכולת לשמוע את המונהג. אין הכוונה לשמיעה רגילה, ואף לא להבנה; מדובר כאן בהבחנה עמוקה, מה הרצון הפנימי שממנו נובעים ההתנהגות והדיבורים, ועל ידי הבנה זו מושגת היכולת לכונן את האדם באופן הראוי.

מוצאים אנו את התכונה הנדרשת, להבחין ב'קול' ולהבין את משמעותו ומה הוא מבטא, בירידת משה מההר. כאשר יהושע אומר "קול מלחמה במחנה", משה עונה לו¹ – "מי שעתיד להנהיג שררה על ששים ריבוא אינו מבחין בין קול לקול!"

בחטא קרח השתתף כל העם, ומבחינה חיצונית כולם היו שווים בחטאם. אמנם היכולת לשמוע את הרוח (במשמעות רצון אנושי פנימי), מבחינה בין המוביל לנגרר, ומוצאת את הדרך המעשית לבדוד את המסית מתוך הציבור. אותה תכונה נדרשת ממנהיג ישראל, שצריך לאחד בין כל השבטים עם רצונותיהם המנוגדים, ולהובילם לכיוון

¹ כך כתב הרמב"ן. מקור הדברים ממדרש חז"ל, הנמצא בירושלמי תענית (ד, ה); קה"ר (ט, על פסוק שבתי וראה); ובנוסחאות מב"ר (צו, מז).

² יעוין בשו"ת הרמב"ם – פאר הדור סי' רכה

לגדל תלמידי חכמים אגרות ר' יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל

התורה המחזיקים בה ומתגדלים בה ככל אשר תשאל תורת ה' מבניה נושאי דגלה ויושבים לכסא לה לדון ולהורות בישראל, אינם יכולים להסתפק בארוחתם בכבוד אשר תנתן להם לבדם ולהשליך נפשות ביתם מנגד. חסרון גדול אחד ניכר ובוטל בהדור החדש שרוב בעלי הכשרונות הגדולים אשר תורת ה' תמימה היתה יכולה להבנות מהם, לא ישתלמו בלמודם כפי כשרונותיהם. אלה יעזבו תורת ה' ללכת באשר יתהלכו, ואלה הם **הנם מוכרחים לתור להם מנוחה ולישב על כסא הרבנות טרם מלאו הצנע מתורת ה' כראוי. על כן תפוג התורה, הולכת ומתדלדלת ורוח קדושה מתכווץ ומתנון. גדולי התורה באמת מתמעטים ועל ידי זה מתמעט והולך גם רוח החיים הרוחני של עמנו.**

יש מכתב שנכתב על ידי גדולי ישראל, הרש"ש, ר' חיים ברלין, יחיאל מיכל עפשטיין, חיים יוסף דוב בער הלוי ועוד רבנים גדולים. המכתב נכתב בהמשך למכתב שכתב ר' יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל בנוגע להחזקת כולל פרושים בקוונא. המכתב מובא באגרות ר' יצחק אלחנן ספקטור (כרך א, עמ' סב):

"והוא להחזיק אברכים מופלגים לבלי ישארו באמצע הדרך כי יוטל עליהם עול אנשי ביתם עדי לא גמרו חק למודם כראוי ובטרם יבחרו לרבנים, כי לא כימים הראשונים ימינו אלה. אז בהיות צרכי החיים מועטים היו יכולים גדולי התורה המכינים עצמם להורות בישראל, להתחזק בשבתם לפני ה' במה שקבלו צרכיהם וכו', אבל איך נשתנו הדברים כהיום הזה! צרכי החיים עלו למעלה ראש וגם לחם צר ומים לחץ יעלו הרבה, וגדולי